

Protokół z posiedzenia Jury
56. Przeglądu Zespołów Kolędniczych i Obrzędowych Żywieckie Gody 2025
– grup obrzędowych występujących w plenerze,
który odbył się 18 stycznia 2025 r. w Milówce

Jury:

dr Małgorzata Kiereś – etnografka, przewodnicząca Komisji

dr Justyna Cząstka-Kłapyta – etnomuzykolożka, etnolożka i antropolożka kultury, współpracowniczka Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

Marek Koźlik – choreograf, folklorysta pochodzący z Żabnicy

Agnieszka Chrudzimska – sekretarz Komisji, Regionalny Ośrodek Kultury w Bielsku-Białej

I

W Przeglądzie wzięło udział 21 grup obrzędowych – Dziadów Noworocznych i Jukacy, spisanych według kolejności alfabetycznej:

1. Awanturnicy z Nieleddwi
2. Baciary z Cięciny
3. Bratanki z za potoka z Brzuśnika
4. Bucki spod Snozy z Milówki
5. Gronicki z Brzuśnika
6. Harnasie z Łyngu z Milówki
7. Juhasy z Szarego
8. Jukace z Zabłocia
9. Kamieńcoki z Milówki
10. Kopytniki z Kiczory
11. Pawlicznianie z Lalik
12. Pietrasianie z Nieleddwi
13. Proćpok z Kamesznicy
14. Przebierańcy spod Klimowej Grapy z Górnej Żabnicy
15. Przebierańcy z Górnej Żabnicy
16. Przebierańcy z Górnej Żabnicy spod Kolusiej Grapy
17. Przybłądy z Przybędzy
18. Romanka z Żabnicy
19. Rozbójnicy z Suchego
20. Świerki z Prusowa
21. Wyrwicisy z Ciśca

II

Po obejrzeniu wszystkich prezentacji Komisja postanowiła przyznać następujące nagrody i wyróżnienia:

Trzy równorzędne I miejsca i nagrody pieniężne w wysokości 3 200 zł (trzy tysiące dwieście zł) każda otrzymują:

Pietrasianie z Nieleddwi

Baciary z Cięciny

Przebierańcy spod Klimowej Grapy z Górnej Żabnicy

Siedem równorzędnych II miejsc i nagrody pieniężne w wysokości 2 000 zł (dwa tysiące zł) każda otrzymują:

Bucki spod Snozy z Milówki

Przebierańcy z Górnej Żabnicy

Jukace z Zabłocia

Harnasie z Łyngu z Milówki

Romanka z Żabnicy

Rozbójnicy z Suchego

Proćpok z Kamesznicy

Sześć równorzędnych III miejsc i nagrody pieniężne w wysokości 1 200 zł (tysiąc dwieście zł) każda otrzymują:

Wyrwicisy z Ciśca

Awanturnicy z Nieleddwi

Świerki z Prusowa

Przebierańcy z Górnej Żabnicy spod Kolusiej Grapy

Bratanki zza potoka z Brzuśnika

Gronicki z Brzuśnika

Pięć wyróżnień i nagrody pieniężne w wysokości 800 zł (osiemset zł) każda otrzymują:

Pawlicznianie z Lalik – za przekaz pokoleniowy obrzędu Dziadów Noworocznych

Juhasy z Szarego – za właściwe zrealizowanie scenariusza obrzędu

Przybłędy z Przybędzy – za zgodną z tradycją ekspresję obrzędu

Kopytniki z Kiczory – za próbę rekonstrukcji lokalnej odmiany obrzędu

Kamieńcoki z Milówki – za zaangażowanie wszystkich postaci w odegranie swoich ról, w szczególności Koni i Niedźwiedzi

Łączna kwota nagród wynosi 34 800 zł (trzydzieści cztery tysiące osiemset złotych).

Nagrody zostały sfinansowane ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury oraz Regionalnego Ośrodka Kultury w Bielsku-Białej.

Do udziału w 53. GÓRALSKIM KARNAWALE – Ogólnopolskim Konkursie Grup Kolędniczych w Bukowinie Tatrzańskiej Komisja wytypowała grupę **Przebierańcy spod Klimowej Grapy z Górnej Żabnicy.**

III

Uwagi Komisji:

Jury składa serdeczne podziękowania wszystkim kierownikom grup obrzędowych za przygotowanie uczestników do Przeglądu. Docenia ich ważną funkcję więziotwórczą, łączącą pokolenia.

Komisja z wielką satysfakcją dostrzega poszukiwanie i odtwarzanie lokalnych wariantów obrzędu. Dzięki temu zapewniona jest bowiem trwałość fenomenu Dziadów Noworocznych oraz Jukacy.

Jednocześnie Jury zauważa, że w tegorocznej edycji Konkursu zabrakło istotnych elementów obrzędu, niezbędnych w momencie śmierci Koni – tj. nieczytelne były zabiegi magiczne, które powodują ożywianie tych postaci. Sugeruje przy tym umiejętną interpretację symbolicznego przejścia z śmierci do życia poprzez kolejne działania magiczne: cisza, stopniowo nasilający się hałas w postaci odgłosów mruczenia,

charczenia, sukcesywny wzrost dynamiki poprzez takie działania jak kadzenie, podkuwanie Koni (Żyd nie powinien kadzić!).

Ponadto niedostatecznie akcentowana była rola Diabła, który często zachowywał się w sposób banalny i infantylny. Dotyczy to również Śmierci. Postaci te nie mogą skakać w rytm muzyki, funkcjonować jak śmiertelnicy. Ich zachowanie w obrzędzie powinno wiązać się z wyłamaniem się z porządku ziemskiego, kontrastować z nim. Nadto ważne jest, by Diabeł miał powrósł ze słomy.

Komisja zwraca uwagę na zasadnicze różnice w kolorystyce oraz wizerunkach masek obrzędowych – w stosunku do tradycyjnych wzorów – i zaleca powrót do lokalnych źródeł, które odnaleźć można m.in. w zbiorach muzealnych.

Ponadto konieczne jest zachowanie istotnej roli daru – dlatego postaci zbierające datki obowiązkowo muszą wypełnić swoją funkcję w obrzędzie.

Jury zauważa, że symbolika ognia stała się nieczytelna. Jeżeli pojawia się w obrzędzie, powinien być prawidłowo akcentowany. Zaleca również stosowanie naturalnego ognia, dymu i popiołu.

Komisja stwierdza także, iż repertuar muzyczny winien bazować na lokalnych wątkach instrumentalnych, nie zaś być kopiowany z innych regionów.

Członkowie Jury wyrażają podziw dla wszystkich odtwórców ról Koni – tradycyjnych, centralnych postaci obrzędu – doceniając ich pod względem artystycznym – za taniec, energię, witalność i żywiołowość.

Komisja po raz kolejny, jednoznacznie postuluje, aby ról obrzędowych w Konkursie nie odgrywały dzieci.

Członkowie Jury z radością dostrzegają progres w zaangażowaniu oraz poziomie wykonawczym poszczególnych grup obrzędowych w stosunku do lat ubiegłych. Zauważają również dbałość o detale i estetykę, a także pieczołowitość w wykonaniu strojów.

Ponadto Komisja z optymizmem odnotowuje zastosowanie się przez zdecydowaną większość grup do zasad Regulaminu oraz uwag przekazanych podczas zeszłorocznych konsultacji. Docenia także bardzo liczny udział w tegorocznych konsultacjach, który świadczy niewątpliwie nie tylko o zainteresowaniu oceną prezentacji, ale również

o potrzebie dzielenia się z Jurorami własnymi uwagami i refleksjami przez przedstawicieli grup.

Komisja dziękuje organizatorom 56. Przeglądu Zespołów Kolędniczych i Obrzędowych Żywieckie Gody 2025 – grupy występujące w plenerze – Dziady Noworoczne i Jukace, tj. Regionalnemu Ośrodkowi Kultury w Bielsku-Białej – za merytoryczne przygotowanie wydarzenia oraz Gminnemu Ośrodkowi Kultury w Milówce – za bardzo sprawną i profesjonalną jego organizację.

Jury:

dr Małgorzata Kiereś
dr Justyna Cząstka-Kłapyta
Marek Koźlik
Agnieszka Chrudzimska